

Литньов В.Є. Організація педагогічної дії у міжнародних та всеукраїнських дитячих оздоровчих центрах // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю "Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної дії", 20-21 травня 2011 р., м. Житомир. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. – 236 с. – С. 130-133

УДК 378. 147

В. Є. ЛИТНЬОВ

кандидат педагогічних наук, доцент,
директор ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ У МІЖНАРОДНИХ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЦЕНТРАХ

На початку ХХІ століття досить міцно встановилась диференціація системи оздоровчої і освітньо-виховної роботи із дітьми шкільного віку в умовах літніх цілодобових і річних таборів, зокрема: оздоровчий табір, табір дитячої творчості, табір психолого-педагогічної корекції, пізнавально-предметний табір, трудовий табір, військово-спортивний табір, табір соціально-рольових ігор, православний табір та інші авторські проекти таборів

Двадцятирічний ювілей незалежності України зустрічає докорінним реформуванням системи позашкільної освіти і виховання, що знайшло відображення в Законі України “Про позашкільну освіту”, національній програмі виховання дітей і молоді України, ряду концепцій виховної діяльності літніх оздоровчих центрів для дітей та юнацтва. Зокрема, Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», статтею 12 вимагається, що науково-методичне забезпечення дитячих закладів оздоровлення та відпочинку здійснюється шляхом впровадження інноваційних підходів до організації оздоровлення та відпочинку дітей [2, с. 12]. Метою державної політики України в галузі дитинства визнано виховання особистості, яка здійснює відповідальний вибір цінностей та норм суспільства стабільного розвитку і інновацій.

Постіндустріальне євросуспільство вже накопичило великий науково-методичний матеріал, що відображує не тільки загальний зміст виховної і оздоровчої роботи таборів, але і цілісну систему організації логіки і сучасної інноватики побудови педагогічного процесу в умовах цілорічно працюючих дитячих центрів і таборів. Така система на думку провідних науковців педагогіки літнього відпочинку дітей може бути визначена як педагогічна система цільового програмування, проектування і аналізу всіх етапів творчої взаємодії педагогічних і дитячих колективів спрямованої на розв’язок стратегічних виховних і освітніх завдань, що досягаються у інноваційному середовищі, тобто свідомо утворених морально-психологічних обставинах, що підкріплені комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, які забезпечують введення інновацій в освітній процес закладу [3, с. 8].

Науково-викладацький колектив психолого-педагогічних кафедр навчально-наукового інституту педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка розуміючи, що представлений інтегральний механізм інноваційної освітньо-виховної роботи з дітьми, перш за все, реалізований в МДЦ «Артек», і важливість співпраці з методистами-артеківцями в системі підготовки майбутніх педагогів-вихователів інноваційними засобами соціально-педагогічної практики вже понад 10 років на договірних засадах реалізує таку програму.

Сьогодні МДЦ «Артек» - комплекс дитячих таборів, різних освітніх закладів, оздоровчих комплексів, культурно-освітніх виховних центрів і заповідного природно-екологічного заповіднику. 10 автономних дитячих таборів Артеку можуть одночасно прийняти 4 тисячі дітей влітку і 1,6 тис. – взимку. В літній сезон в Артеці працює 2,3 тис. співробітників. На території центру, а це 208 га знаходиться 70 будівель. 100 га території Артеку складають парки, де росте понад 300 видів дерев і кущів. Берегова лінія Артеку – 7,4 км, площа пляжів – 42 га. В Артеці є власний, захищений молотом порт і власний флот: 15 шлюпок, 4 РБК-катери, 17 парусних швертботів, 2 яхти і теплохід. Табору належать 128 одиниць автотранспорту, в т.ч. 60 автобусів і мікроавтобусів.

В Артеці діє 4 музеї і виставки. Для дітей працює 20 гуртків, 5 бібліотек. Є власне телебачення і

кіностудія «Артекфільм». На території табору обладнано 11 спортмайданчиків і стадіонів. Центральний стадіон на 10 тис. місць відповідає всім стандартам FIFA. В Артеці працює 4 відкритих і 1 закритий плавальні басейни. Побудована сучасна школа. Обладнаний сучасним устаткуванням комбінат харчування [11].

Сьогодні Артек – це плідно працююча команда однодумців-професіоналів, педагогів високої кваліфікації і науковців-методистів, що успішно реалізує завдяки своїй професійній компетентності завдання особистісного розвитку і відпочинку кожної дитини, що приїждять з усього світу у цей дитячий рай.

Самопочуття кожного юного громадянина світу, стан задоволеності від перебування у таборі залежать від багатьох чинників, але насамперед, від стосунків, що складаються з навколишніми людьми. Особливу роль у цьому процесі відіграє особистість педагога-організатора, його особистісна позиція.

В останні десятиліття значно активізувалась педагогічна проектна діяльність міжнародних дитячих центрів України (МДЦ «Артек»: міжнародні фестивалі «Змінимо світ на кращий», «Артеківські зорі», «Артек запалює зірку», «Артек олімпійський», «Дитяче Євробачення», «Артеківський кінофестиваль», «Ярмарок національних культур»; «Повір у себе і в тебе повірять інші»; ВДЦ «Молода гвардія»: «Повір у себе», «Ми дружимо», «Дитинство без кордонів», «Одеський трамвайчик», «Дитячий слов'янський базарчик»), Росії (ВДЦ «Орленок»: освітньо-виховні програми «Орлята Росії», «Фестиваль візуальних мистецтв», «Клубне кільце Росії», «Команда 21 віку», «Лідер» та інш.; ВДЦ «Океан»: освітньо-оздоровчі програми і базові проекти «Вожатська Академія», «Шоу-майстер», «Школа добра», «Бізнес-експрес», «Наука. Людство. Прогрес», «Інтелект», «Океанські підмостки»; ФДЦ «Смена»: освітньо-дозвілєві програми «Острів дитинства «Ерлаш», «Зоряний дощ», «Я – громадянин Росії!», «Марафон професіоналів», «Школа здоров'я», «Я вхожу в світ літератури і мистецтв», «Утворимо собі світ», «Досягнення», «Увійди в історію країни», «Діти Росії»), Білорусії (НДООЦ «Зубренок»: соціально-педагогічні програми «Молодь обирає здоров'я», «Молодіжній ініціативі – так!», «Поглянь на світ по-новому», «Сім'я», «Екологія душі», «Я пізнаю Я», «ЕкоМіх», «За честь Вітчизни», освітній проект «Лінгвістична школа»; творчо-ігрові проекти «Зубренок» збирає друзів», «Дитячий креатив-центр».

При розробці нових педагогічних програм Артеку провідне значення має співвідношення інновацій і традицій. Як відомо, люба інновація може виникнути тільки в надрах сталої традиції. Інноваційна виховна діяльність в Артеці спрямована на формування активної життєвої і громадянської позиції, організаторських навичок, лідерських рис, комунікативних здібностей. Але в порівнянні з традиційною системою, в якій домінували колективістські цінності і форми роботи, інновації дозволяють розширити можливості для реалізації індивідуального шляху особистісного зростання кожної дитини за рахунок варіативності позицій, що йому пропонуються в колективній діяльності: лідера-організатора, затока чи майстра своєї справи, інструктора, учасника, експерта, першовідкривача. Виконання впродовж однієї табірної зміни учасниками різних ролей в колективній роботі забезпечує розширення досвіду самореалізації різнобічній творчій діяльності.

Для кожної тематичної програми табірної зміни, поряд зі змістом, розробляються механізми її реалізації, організаційна структура, в більшості випадків яка базується на сюжетній довготривалій грі. Зберігаючи масові заходи, нова модель передбачає утворення умов для особистої участі кожної дитини у їх проведенні. В якості головного результату інноваційної виховної діяльності на відміну від традиційної розглядається не стільки рівень розвитку колективу, скільки розвиток особистості кожної дитини засобом розширення його особистого позитивного соціокультурного досвіду. Все це вимагає програмування і моделювання виховного процесу в соціумі, що постійно змінюється, з врахуванням індивідуальної картини світу кожної конкретної дитини; визначення змісту колективної діяльності дітей і можливості реалізації індивідуальної траєкторії розвитку особистості кожної дитини; професійного використання інноваційних виховних технологій, підбираючи їх і наповнюючи форми виховної взаємодії необхідним змістом у відповідності до конкретної соціально-педагогічної ситуації.

Секрет артеківської педагогіки в тому, що творче середовище «Артеку», його традиції і закони, особливе ставлення до дитини, до кожної людини, що вступає на землю «Артека», націлені на повагу і турботу про кожного, довіри до їх внутрішнього світу і його унікальності. Центр збуджує і стимулює у кожної дитини прагнення до творчості і постійного особистісного зростання.

Велике значення для виховання дітей мають їх тимчасові об'єднання, які притаманні особливим виховним можливостям: створюються реальні умови для динамічного і інтенсивного спілкування дитини з однолітками, надаються різні варіанти реалізації її творчої активності. Інтенсивність спілкування і спеціально задана діяльність дозволяють йому змінювати власні уявлення, стереотипи, погляди на самого себе, однолітків, дорослих. У тимчасовому дитячому об'єднанні підлітки пробують самостійно організовувати свою життєдіяльність, займаючи при цьому позицію від пасивного спостерігача до активного організатора життєдіяльності об'єднання. Якщо процес спілкування і діяльності об'єднанні

відбувається у доброзичливих обставинах, увага приділяється кожній дитині, то це допомагає їй опанувати позитивну модель поведінки, сприяє емоційно-психологічній реабілітації.

Улюбій роботі педагоги-організатори базуються на самостійності і ініціативності дітей. Педагогіка опосередкованої дії означає більше довіри дітям з боку дорослих. Тут головне – повсякденно опертися на самих дітей, віра в їх ініціативу і організаторські можливості. Свій виховний вплив і менеджмент педагоги-організатори здійснюють непомітно, опосередковано через самих вихованців, намагаючись виробити у кожного відповідальність за успіхи і невдачі колективу. Педагогічний вплив на процес розвитку творчого потенціалу особистості артеківця включає в себе: створення розвиваючого простору для прояву здібності кожного до творення нового і формування готовності маленької людини до розвитку власного творчого потенціалу. В Артеці підліток включається в процес оволодіння собою, беручись за те, за що не брався раніше, випробовуючи нове, експериментуючи, тим більше, що воно схвалюється. В Артеці особливі стосунки дорослих і дітей, які передбачають: відкритість і прозорість, коли любий може бути чесним і відвертим; взаємоповага; колективізм, а не залежність; умови для розвитку індивідуальності і творчого початку; взаємна задоволеність від спілкування, в якому нікому не приходится поступатися власними інтересами [6, с. 20].

Отже, головними ознаками, що сьогодні характеризують виховну систему діяльності МДЦ «Артек» як педагогічний інноваційний феномен початку XXI століття є його інваріантна і варіативна складові:

1. *Інваріантна складова педагогічної системи МДЦ «Артек».* Артеку від початку були притаманні ознаки гуманістичної педагогічної системи: наявність власної концепції, що прийнята дітьми і педагогами; здоровий спосіб життя колективу; орієнтація на загальнолюдські і національні цінності; життєвий характер великих колективних справ; наявність «зон вільного розвитку»; розумний розв'язок конфліктних ситуацій за рахунок власних зусиль учасників; взаємодовіра, намагання допомогти; почуття належності до колективу; відчуття захищеності і комфорту; колективно-творчий характер виховання і співробітництва дорослих і дітей.

2. *Варіативна складова педагогічної системи МДЦ «Артек».* Сьогодні МДЦ "Артек" як державний заклад додаткової освіти дітей має президентський статус. Варіативно-програмний зміст змін відповідає двом головним аспектам прояву культурних цінностей: культурі стосунків, яка формує і проявляється у повсякденному спілкуванні, і культурі взаємодії, яка формується в процесі здійснення продуктивної спільної діяльності учасників зміни. Кожна дитина як носій суб'єктивного досвіду, що передає інтереси і потреби саморозвитку, суб'єкт самовиховання і спільної діяльності дітей і дорослих. Регіональна взаємодія як механізм педагогічної піследії впливу Артеку на зміни в особистісному зростанні підлітка – учасника конкретних програм; як механізм переносу методичного досвіду Артеку в регіони України і Європи для удосконалення регіональної політики по відношенню до дітей.

Сучасне українське суспільство потребує підготовки нового покоління висококваліфікованих педагогів-вихователів, спроможних вирішувати інноваційними засобами і технологіями стратегічні виховні і освітні завдання в інноваційному європейському освітньому середовищі, вміючими самостійно конструювати інноваційну діяльність, на яку є попит в реальних ситуаціях, здатного не тільки розуміти їх унікальність, але і вміти самовизначатися, самоорганізовуватися в нових соціально-культурних умовах.

У Житомирському державному університеті створено таке інноваційне середовище, яке, зокрема, передбачає науково-методичну і технологічну підготовку майбутніх педагогів-організаторів до роботи в умовах цілодобового перебування з дітьми, їх постійну інформованість стосовно педагогічних нововведень [8].

До професійно-значущих якостей педагога-організатора (сучасного вожатого) треба віднести наступні: креативність, самостійність і ініціативність, відповідальність і самодисципліну, самоорганізованість і надійність, цілеспрямованість і діловитість; інтелігентність (інтелектуальна продуктивність праці, різносторонність, гнучкість, етичність), об'єктивне самосприймання і само оцінювання, самоконтроль, стабільний саморозвиток, дипломатичність, чуйність. Особливо важливими для роботи з дітьми є: порядність, толерантність, справедливість, життєрадісність, педагогічний оптимізм, добросердечність, терпіння, стриманість, врівноваженість, вимогливість, цілеспрямованість, милосердя [3, с. 105].

Такий особистісний комплексний стан готовності студента до роботи з дітьми ми визначаємо як інноваційний потенціал педагога-організатора, т.т. сукупність творчих і культурних характеристик особистості педагога, що виражають його готовність здійснювати педагогічну діяльність і наявність засобів, методів і технологій, що забезпечують таку готовність.

Для цього в процесі підготовки до педагогічних практик стратегічним стає як особистісне становлення кожного майбутнього вихователя так і його професійно-педагогічна компетентність як здатність розв'язувати задачі в різних сферах діяльності на базі теоретичних знань. До цих задач

відносяться аксіологічні проблеми і проблеми орієнтації в світі культури (загальнокультурна компетентність), проблеми орієнтації в світі професій, системі професійної освіти, ситуації на ринку праці, формування знань і вмінь, що мають суттєве значення для професійної освіти (допрофесійна компетентність), дослідницькі, світоглядні, творчі завдання (методологічна компетентність).

Тому професійна підготовка в університеті орієнтується на відносно швидке формування спеціальних знань, вмінь і навичок, що максимально наближені до майбутнього робочого місця, зокрема в мобільній системі професійної діяльності в дитячих таборах цілодобового перебування дітей.

В якості головного критерію ефективності виховної діяльності педагогів-організаторів МДЦ «Артек» є набутий дитиною соціокультурний досвід як базовий компонент її особистісної соціально-моральної позиції, що визначає спрямованість її розвитку на найближчу перспективу. Ставлення до результатів роботи педагогів-студентів, що приїхали в Артек на літню педагогічну практику, і досвідчених постійно-працюючих в центрі педагогів-організаторів зі стажем понад 3 роки до кінця літнього сезону мають спільні ознаки. Їх об'єднує розуміння специфіки, особливостей педагогічної діяльності, сформоване серйозне ставлення до дітей, а також позитивний, емоційний фон сприйняття своєї педагогічної праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. До пошуків нової парадигми освіти // Директор школи. – 2000. - № 29-32 (серпень). – С. 1-2,7.;
2. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - N 45. - Ст. 12.
3. Иванюшкин Н.Е., Перадзе Я.Р., Рудник Т.Н., Фейгинов С.Р. Педагогическое программирование и проектирование воспитательной работы лагерей ФДЦ "Смена": Учебно – метод. пособие. - Анапа, 2009. – 497 с.
4. Кремень В.Г. Освіта в ХХІ столітті стає пріоритетом у будь-якому суспільстві, в будь-якій державі // Педагогічна газета. Спецвипуск. – 2002. - № 10-11 (жовтень-листопад). – С.1-2;
5. Кузь В. Учитель, школа – пріоритети ХХІ ст. // Педагогічна газета. Спецвипуск. – 2002. - № 10-11 (жовтень-листопад). – С.6-7;
6. Мир под названием «Артек» / Сосгавитель: кан. пед. наук АЛ. Иванова; научн. редактор Е.Н. Сорочинская. - Харьков: Издательство «НТМТ», 2010. – 396 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта. – 24 квітня-1 травня. – С.2-4.
8. Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін / За ред. О.А Дубасенюк: Збірник наук.- метод. праць. - Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. - 261 с.
9. Педагогический колледж «Орленок». - ВДЦ «Орленок»: Педагогический колледж в составе РГПУ, 1994. – 125 с.
10. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. - М.: Народное образование, 1998 – 252 с.
11. http://artekovet.ru/artek/all_artek.html